

KOSTO E NDËRMJETËSIMIT PËR VITIN 1999

Bankat tregtare janë institucione financiare, që pranojnë depozita nga publiku dhe i japin kredi sektorëve të ekonomisë. Mobilizimi i kursimeve nga njësitë, që kanë mjete financiare përkohësisht të lira dhe lëvizja drejt njësisë, që kanë nevojë për kredi me ndihmën e bankave tregtare është një formë indirekte e financimit, e njohur si ndërmjetësim. Realizimi i veprimtarisë së ndërmjetësimit ka koston e tij.

Llogaritja dhe analiza e diferencës midis interesit për depozitat dhe interesit për kreditë është vlerësues i koston së ndërmjetësimit. Diferenca midis interesit për depozitat dhe kreditë duhet të qëndrojë në nivelin që pasqyron riskun, koston operative normale dhe fitimin.

Vlerësimi i koston së ndërmjetësimit është, veçanërisht, i rëndësishëm për sistemin bankar i cili ka hyrë në procesin e privatizimit të bankave me kapital shtetëror. Përveç kësaj, informacioni për koston e ndërmjetësimit mund të përdoret, krahas faktorëve të tjerë makroekonomik, në përcaktimin e interesave për depozitat në lekë.

Kostot e larta të ndërmjetësimit, zakonisht, lidhen me mungesën e efektivitetit, mungesën e konkurrencës dhe faktorë të tjerë, që e rrisin atë. Për vlerësimin e koston së ndërmjetësimit të sistemit bankar ne përdorim dy metoda¹.

E para, llogaritet si diferencë midis interesit mesatar të ponderuar për investimet në lekë (kreditë e reja e bonot e thesarit të blera në tregun primar) dhe pranimeve të reja të depozitave në lekë në sistemin bankar (metoda.1). Metoda e dytë e llogaritjes mbështetet në të dhënat e rezultatit financiar. (metoda.2).

Përdorimi i të dyja metodave na lejon të krijojmë një panoramë të nivelit të koston së ndërmjetësimit dhe shpërndarjes së burimeve, që hyjnë rishtazi në sistem. Koordinimi i dyja metodave bëhet për të mos lejuar mbulimin e punës së dobët të bankave në drejtim të kredive të pakthyera në afat ose të humbura, të cilat do të përfshiheshin në këtë interval si të mirëqëna, dhe, nga ana tjetër, nuk do të merrte parasysh kushtet konkrete të situatës financiare të bankave.

Metoda.1

Metoda e parë, mbështetet në diferencën midis interesit mesatar të ponderuar për pranimet e reja të depozitave në lekë² dhe investimet në bono thesari e kredi të reja, për çdo bankë, gjatë një muaji. E njëjta metodë gjen zbatim edhe për sistemin bankar në tërësi.

Intervali midis interesit mesatar të ponderuar për investimet në lekë (kreditë e reja dhe bonot e thesarit të blera në tregun primar) dhe pranimeve të reja të depozitave në lekë në sistemin bankar gjatë vitit 1999 luhatet në vlerat 9.24- 11.87 për qind.

Gjykimin më të saktë për intervalin na e jep niveli i tij që nga vitit 1996 deri në vitin 1999, për çdo tremujor, si mesatare dhe si mesatare vjetore.

Tabela1. Niveli mesatar i intervalit. në %

	Trem I	II	III	IV	Int.mes vjetor
	9.94		11.54		10.65
	13.18		14.09		13.83
	17.67		12.66		16.20
	15.26		20.46		19.70

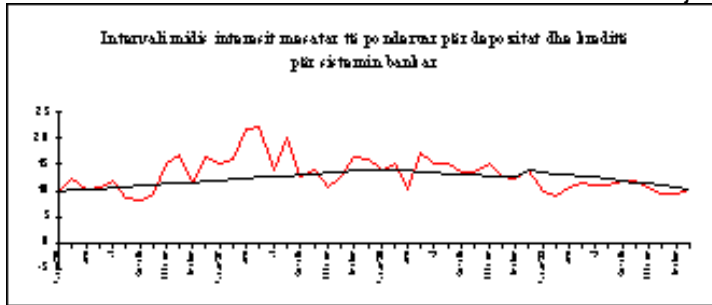
¹ Këto dy metoda shfrytëzojnë informacionet, që raportohen në bankën qëndrore, ndërsa bankat tregtare kanë edhe metoda të tjera, që mund të orientohen nga menaxhimi i fondeve, risqet e ndryshme, etj..

Pranimet e reja të depozitave përfshijnë depozitat, që të caktuar (një muaj) - këtu futen edhe riinvestimi i

Nga krahasimi i të dhënave sipas viteve, **viti 1999 është viti, që ka patur nivelin mesatar më të ulët të intervalit, si për çdo tremujor ashtu edhe vjetore.**

Vazhdimi i procesit të reformimit të sistemit bankar, reformimet në fushën financiare në drejtim të zhvillimit të tregut të parasë dhe kapitaleve dhe veprime të tjera, që rrisin konkurrencën midis pjesëmarrësve të tregut, do ta çojnë vlerën e këtij intervali në kufijtë e vendeve në zhvillim duke iu afruar edhe nivelit të vendeve të zhvilluara.

Grafiku 1.

Në vazhdim do të bëjmë një analizë të të gjithë faktorëve, që kanë ndikuar në këtë interval, e cila do të tregojë nëse kjo tendencë, që është vënë re për vitin 1999, për sistemin bankar ka ardhur nga puna e mirë e bankave apo nga ndikimi i faktorëve, që nuk lidhen me punën e tyre.

A. Interesi mesatar i ponderuar për pranimet e depozitave³ në lekë në sistemin bankar për vitet 1999 dhe 1998 paraqitet në mënyrë të përmblendhur si në tabelë:

Tabela 2. Interesi mesatar i ponderuar për pranimet e depozitave në %

	Trem I	Trem II	Trem III	Trem IV	Int.mes vjetor
1999	11.22	9.23	6.98	5.86	8.32
1998	20.37	16.35	12.31	10.56	14.89

Interesi mesatar i ponderuar për depozitat e reja të vendosura në sistem ka rënë ndjeshëm nga njëri vit në tjetrin dhe nga një tremujor në tjetrin, duke arritur mesatarisht nga 14.89 për qind në vitin 1998 në 8.32 për qind në vitin 1999.

Ndryshimi i interesit mesatar të ponderuar për pranimet e reja të depozitave për këtë periudhë është ndikuar nga:

A.I. ndryshimi i nivelit të interesave për depozitat në lekë.

Ulja e vazhdueshme e nivelit të inflacionit me bazë vjetore nga 8.7 për qind në fund të vitit 1998 në - 1.0 për qind fund të vitit 1999, bëri që niveli i interesave në terma realë pozitivë për depozitat në lekë të mbetej në kufij të lartë.

Ky fakt, si dhe ndikimi pozitiv i faktorëve të tjerë, krijuan kushtet për uljen e nivelit minimal të detyrueshëm të interesave për të tre tipet e depozitave me afat gjashtë herë gjatë vitit (me 7.5 për qind depozitat dymbëdhjetë mujore dhe 7.25 për qind depozitat gjashtë dhe tre mujore).

Reagimi drejt uljes nga bankat me kapital shtetëror, të ndjekura edhe nga ato me kapital joshtetëror, ndikoi në rënien e interesi mesatar të ponderuar për depozitat në lekë *duke dhënë efekt pozitiv në uljen e kostos së bankave.*

Në ndryshimin e intervalit, përveç nivelit të interesave për depozitat në lekë, ka ndikuar edhe:

A.II. ndryshimi i strukturës së depozitave.

³ Interesi mesatar i ponderuar për pranimet e depozitave në lekë është produkt i shumës të pranuarës të depozitave sipas çdo afati me interesin e zbatuar për çdo afat, kundrejt totalit të pranimeve.

Pranimet mesatare mujore të depozitave në lekë.
në milionë lekë

Depozita	3mI 99	3mII 99	3m III 99	3m IV 99	1999	1998
12- mujore	4.007	4.039	3.144	2.486	3.419	4.298
6- mujore	1.578	1.260	1.236	1.078	1.288	895
3- mujore	11.884	13.308	12.874	12.238	12.576	9.756
Gjithsej	17.469	18.607	17.254	15.481	17.283	14.949
Llog.rrjedhëse	9.738	15.072	16.760	18.044	14.903	11.178

Gjatë vitit 1999, pranimet në depozitat me afat dhe në llogari rrjedhëse janë më të larta se gjatë vitit 1998. Vetëm se gjatë vitit 1999 depozitat me afat janë rritur me ritme të larta çdo tremujor dhe në tremujorin e katërt vihet re një rënie në nivelin e pranimeve. E kundërta ka ndodhur me pranimet e reja të llogarive rrjedhëse. Këto llogari kanë ardhur vazhdimisht duke u rritur në çdo tremujor duke u dyfishuar në tremujorin e katërt në krahasim me tremujorin e parë. Në rritjen e lartë të pranimeve të depozitave pa afat, në tremujorin e katërt, ka ndikuar edhe kalimi i shpenzimeve buxhetore, më të larta se në çdo periudhë tjetër të vitit, që u bënë në fund të vitit në llogaritë e firmave të ndryshme private dhe publike.

Rritja e peshës së tyre në totalin e pranimeve të reja ka ndikuar në uljen e interesit mesatar të ponderuar të depozitave, duke dhënë efekt në uljen e kostos së bankave.

Struktura e pranimeve të reja të depozitave me afat, gjatë vitit 1999, e parë sipas tremujorëve, ka patur tendencë pothuajse të qëndrueshme në depozitat tre mujore dhe rënie të peshës së pranimeve të reja në depozitat gjashtë dhe dymbëdhjetë mujore. Por, rënia më e lartë e pranimeve të reja spikat në depozitat dymbëdhjetë mujore.

	Trem I	Trem II	Trem III	Trem IV	1999	1998
Kredi në lekë	152.49	388.20	553.13	547.38	410.3	18.93
Bono thesari	9689.58	10001.74	9905.73	13848.64	10861.31	10512.07
Investim të reja	9842.07	10389.94	10458.40	14396.02	11271.61	10531.0
% e kredive/ Inv	1.55%	3.74%	5.28%	3.80%	3.64%	0.17%

Të dhënat janë mesatare tremujore dhe vjetore.

Në këtë ndryshim, efekti i strukturës së kredive të reja të dhëna në lekë është i vogël.

Duke llogaritur pjesën, që zënë bankat me kapital joshitetëror në totalin e pranimeve të reja konstatojmë se këto banka e kanë rritur pjesën e tyre të pranimeve të reja ndaj totalit në çdo tremujor (duke lëvizur nga 1.2; 3.5; 3.7 dhe 4.5 miliardë lekë ose 4.4 %, 10.4 %, 10.9% dhe 13.4 % përkatësisht në tremujorin I, II, III dhe IV).

B. Investimet e reja, që janë bërë nga bankat në sistem, kanë reflektuar një rënie të interesit mesatar të ponderuar për sistemin nga tremujori në tremujor, si dhe për çdo tremujor

të vitit 1999 krahasuar me ato të vitit 1998. Niveli i interesit mesatar për investimet e kryera ka patur një rënie të vazhdueshme. Si mesatare vjetore ai ka rënë me 9.75 për qind në krahasim me vitin 1998.

në përqindje (%)

	Trem I	Trem II	Trem III	Trem IV	Int.mes vjetor
1999	21.16	20.42	18.52	15.81	18.97
1998	33.55	31.37	26.4	23.59	28.72

Të shohim faktorët, që kanë ndikuar në këtë rënie, sipas efektit që kanë dhënë.

B.I. Struktura e investimeve nga ana e bankave sipas riskut do ta vlerësohej si më poshtë:

në milionë lekë

	Trem I	Trem II	Trem III	Trem IV	1999	1998
Kredi në lekë	152.49	388.20	553.13	547.38	410.3	18.93
Bono thesari	9689.58	10001.74	9905.73	13848.64	10861.31	10512.07
Investim të reja	9842.07	10389.94	10458.40	14396.02	11271.61	10531.0
% e kredive/ Inv	1.55%	3.74%	5.28%	3.80%	3.64%	0.17%

Kjo për faktin se, për vitin 1999, kredia e re e dhënë mesatarisht çdo muaj në lekë, zë peshë të vogël në krahasim me investimet e kryera në tregun primar të bonove të thesarit.

Kredia në lekë, për këtë vit, është dhënë kryesisht nga Banka Tirana, Banka Ndërkombëtare Malajziane, Banka FEFAD dhe Banka Alpha Credit. Peshën kryesore e zë Banka FEFAD dhe Banka Tirana. Tendencë kryesore në dhënien e kredive është nga 6 muaj deri në 1 vit dhe mbi 3 vjet.

Krahasuar me vitin 1998, në strukturën e investimeve sipas riskut, ka ndryshim në drejtim të peshës që zë kredia e re e dhënë në lekë në totalit të investimeve. Kjo tendencë, edhe pse jo shumë e theksuar, tregon se bankat kanë filluar ta rrisin shumën e kredive, që japin në lekë.

Liberalizimi i kufirit të kreditit, në fund të vitit 1999, do t'i lirojë bankat nga "barrierat psikologjike", që ekzistonin për plotësimin e kërkesave të ekonomisë me kredi. Kjo dhe liberalizimi i normave të interesit për depozitat me afat në lekë do të rritë edhe më shumë rolin e forcave të tregut në shpërndarjen efektive të kredive në ekonomi.

Heqja e kufirit të kreditit dhe rritja e fleksibilitetit të normave të interesit për depozitat në lekë do të çojnë në përmirësimin e shpërndarjes së burimeve financiare.

Edhe pse kreditimi për ekonominë është më i lartë se në vitin e kaluar dhe ka ardhur duke u rritur, leverdia që ka investimi në bono thesari⁴ ka bërë që *investimi në bono thesari të vazhdojë të zërë peshën kryesore.*

Në totalin e pranimeve të reja, investimet në tregun primar të bonove të thesarit zënë, për çdo tremujor, përkatësisht 35% 30% 30% dhe 42%.

Bankat me kapital privat dhe të përbashkët e kanë rritur pjesëmarrjen e tyre në tregun primar të bonove të thesarit krahasuar me vitin 1998. Gjatë vitit 1999, këto banka kanë investuar në bono thesari çdo tremujor rreth 1.7; 1.2; 1.2 dhe 1.7 miliardë lekë ose 17.7%, 12%, 12.1% dhe 12.3% (me vlerën e skontuar).

Megjithë shtimin e numrit të pjesëmarrësve në tregun primar dhe të volumit me të cilin kryesisht bankat me kapital privat dhe të përbashkët marrin pjesë, përsëri nuk mund të pretendohet që në treg, konkurrenca midis kërkesës dhe ofertës është përcaktuese në *yield*-in e bonove të thesarit. Në deformimin e këtij përcaktimi ndikon pozicioni monopol i Bankës së Kursimeve, e cila është edhe investuesi kryesor në treg. Ndryshimi i pozicionit të kesaj banke do t'i vendosi bankat e sistemit në pozita të barabarta konkurruese dhe në përcaktimin e një norme tregu të vërtetë midis kërkesës dhe ofertës.

B.II. Ndikimi i *yield*it të bonove të thesarit.

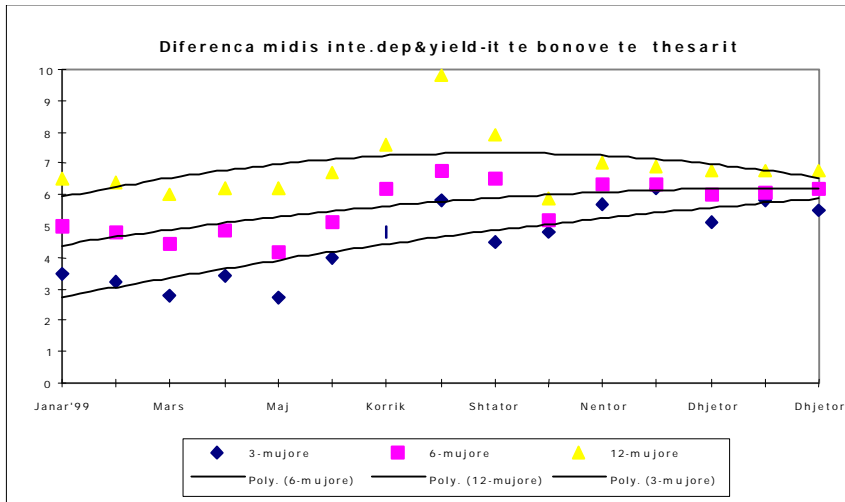
Ndryshimi i normave të interesit për depozitat me afat në lekë në bankat shtetërore, normalisht duhet të shoqërohet me ndryshimin në të njëjtin kah të *yield*-ve të bonove të thesarit për të njëjtat maturitete. Realisht kështu ka ndodhur. Ulja, gjashtë herë gjatë vitit 1999 e interesave për depozitat ndikoi në uljen e *yield*-it, niveli i të cilit, në fund të vitit, arriti kuotën më të ulët të paktën që nga viti 96.

Por, uljet në *yield*-et e bonove të thesarit nuk kanë qënë të menjëhershme dhe me nivele të njëjta. Kjo çoi në rritje të përkohëshme të diferencës së tyre dhe interesat e depozitave. Sjellja e diferencave për maturitete të ndryshme nuk ka qënë e njëjtë. Kërshtu, megjithë ndryshimet e pësuar gjatë vitit, diferenca midis *yield*-it të bonove të thesarit dhe normës së interesit për depozitat me afat një vit ka ruajtur të njëjtat nivele si në fillim dhe në fund të vitit.

Ndërsa për maturitetet tre dhe gjashtëmujore, në krahasim me fillimin e vitit, diferenca është rritur. Për më tepër, në të tre maturitetet tendenca është rritja e diferencës midis *yield*-eve dhe normave të interesit të depozitave, por më më e theksuar kjo diferencë është për afatin tre mujor. Ndërsa, në shifër absolute diferencat më të larta i gjejmë tek maturiteti dymbëdhjetë mujor. Grafiku.2 ilustron çfarë u tha më lart.

⁴ Risku i kthimit zero.

Grafiku 2.

Ritmet e rënies së interesit mesatar të ponderuar për investimet janë më të larta se sa ritmet e rënies së interesit mesatar të ponderuar për pranimet e reja të depozitave në lekë.

Ngushtimi i intervalit gjatë vitit 1999 tregon se bankat, në sistemin bankar, me punën e tyre, kanë synuar në drejtim të uljes së kostos së ndërmjetësimit duke u përpjekur që të ruajnë

Në përfundim, intervali për vitin 1999 është ngushtuar ndjeshëm krahasuar me dy vitet e marra për krahasim.

diferenca në nivelet më të ulta që ato kanë patur që nga viti 1996.

në për qind

	Int.mesat.vjetor inves.	Int.mesat.vjetor depo.	intervali mesatar
1997	32.05	15.85	17.38
1998	28.72	14.89	13.83
ndryshimi vjetor	-3.33	-0.96	
1999	18.97	8.32	10.65
ndryshimi vjetor	-9.75	-6.57	

Ky nivel i krahasuar me nivelet ku ky interval lëviz për vendet në zhvillim është 3-4 herë më i lartë ndërsa, i krahasuar me vendet më të zhvilluara 3-5 herë më i lartë. Ekzistenca e një intervali, disa herë më të lartë se sa vendet në zhvillim, vjen si pasojë e kostos së lartë operacionale të bankave, konkurrencës së pamjaftueshme në sektorin financiar etj..

Metoda 2.

Metoda e dytë, konsiston në vlerësimin e rezultatit financiar të bankave dhe të sistemit

bankar nëpërmjet nivelit të treguesve të interesit marxhinal, marxhinalit bruto dhe atij neto. Sipas metodës së dytë⁵, duke u nisur nga rezultati financiar i bankave, për vitin'99 sistemi bankar paraqet tregues më të mirë se viti 1998 për marxhinalin bruto dhe neto. Nga grafiku.3 duket që, kryesisht nga gushti, ndryshimi si për marxhinalin bruto edhe atë neto ka qëndruar pozitiv. Ndryshimet mesatare mujore, për çdo tremujor dhe si vit, për interesin marxhinal dhe marxhinalin bruto e atë neto jepen në tabelën më poshtë:

në milionë lekë

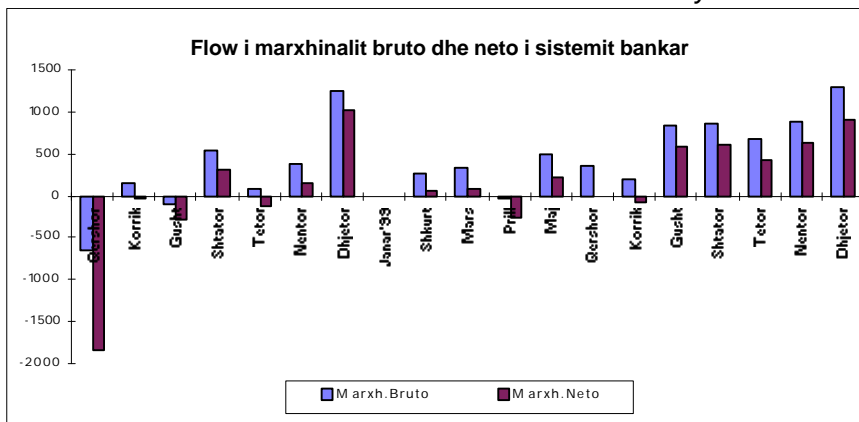
	3mI	3mII	3mIII	3mIV	1999
Int. marxhinal	47.6	287.8	504.9	891.1	432.8
Marxh.bruto	200.6	269.4	625.4	948.8	511.0
Marxh.neto	45.6	-17.1	373.3	651.2	263.2

⁵Të dhënat janë marrë nga pasqyra mujore e të ardhurave dhe shpenzimeve përgatitur nga Departamenti i Mbikëqyrjes. Rezultati financiar përfshin veprimtarinë në lekë dhe në valutë.

Fakti që ndryshimi mujor i interesit marxhinal për çdo tremujor është rritur tregon se në sistemin bankar ka patur një tendencë në drejtim të rritjes së arkëtimeve për interesat në krahasim me shpenzimet për to. Nga një ndryshim mesatar mujor 47.6 milionë lekë të interesit marxhinal në *tremujorin e parë*, niveli i tij ka arritur mesatarisht si ndryshim mujor në 891.1 milionë lekë në *tremujorin e katërt*.

Nga ana tjetër, edhe të ardhurat nga veprimtari të tjera, me ndonjë përjashtim, janë rritur duke sjellë rritje të ndryshimit mesatar mujor të marxhinalit bruto nga një tremujor në tjetrin. Pas zbritjes së shpenzimeve të veprimtarisë, niveli i lëvizjeve të marxhinalit neto në sistem, me përjashtim të tremujorit të dytë, qëndron në nivele mesatare mujore pozitive. Rritja në ndryshimin mujor të tyre në tremujorin e tretë dhe të katërt ka ardhur nga rritja e interesave të arkëtuara dhe nga të ardhura të tjera, ndërkohë që shpenzimet e veprimtarisë së bankave tregtare nuk kanë ndryshuar shumë gjatë vitit.

Grafiku 3.

Llogaritja e treguesve të mësipërm për banka të veçanta në sistem pasqyron përmirësim të këtyre treguesve për vitin 1999.

Nga analiza e mësipërme mund të themi, se gjatë vitit 1999 sistemi bankar:

- shënon vitin në të cilin është arritur nivelin më të ulët të intervalit midis interesit mesatar të ponderuar për depozitat në lekë dhe investimeve të reja. Mgjithatë, ky interval është 3-4 herë më i lartë krahasuar me vendet në zhvillim dhe 3-5 herë më i lartë krahasuar me vendet e zhvilluara;
- ngushtimi i intervalit, tregon se bankat në sistemin bankar, me punën e tyre, kanë synuar në drejtim të uljes së kostos së ndërmjetësimit duke u përpjekur që të ruajnë diferencën në nivelet më të ulta, që ato kanë patur;
- treguesit sipas rezultatit financiar të veprimtarisë së bankave tregtare tregojnë për përmirësim të punës së çdo banke në veçanti dhe të gjithë sistemit në tërësi duke arritur për herë të parë treguesit më të lartë;
- investimet për ekonominë, megjithë tendencën në rritje krahasuar me vitin 1998, zënë një peshë të papërfillshme ndaj investimit në bono thesari.

Në situatat kur niveli i zhvillimit të sistemit financiar nuk e bën të mundur mobilizimin e burimeve nëpërmjet formave të tjera të tregut, dhe niveli i *yield*-it të bonove të thesarit është i

lartë, një formë e tillë e investimit të likuiditeteve në lekë e ka lehtësuar punën e bankave në drejtim të përballimit të kostos së depozitave në lekë.

Por, nga ana tjetër, nuk shërben si nxitje për një punë më krijuese nga ana e tyre në fushën e

menaxhimit të pasiveve në lekë duke marrë përsipër riskun.

-Kalimi drejt instrumenteve indirekte të politikës monetare, -zhvillimi i tregut financiar, - rritja e kooperimit midis

bankave, -rritja e disiplinës financiare, - përmirësimi i sistemit të pagesave, - pastrimi i bilancit të bankave me kapital shtetëror nga aktivet pa interes tregu, - adoptimi i praktikave më të mira të supervizionit bankar, - privatizimi i Bankës së Kursimeve, reformime të tjetra në sistem, që do të rrisin konkurrencën dhe do të ruajnë stabilitetin financiar do të ndihmojnë në vendosjen e diferencave optimale midis interesave të investimeve dhe depozitave brenda kufijve, në të cilët duhet të lëvizin ndërmjetësit financiarë, për të plotësuar shpenzimet e tyre dhe për të arritur fitimin optimal.

Heqja e kufirit të kreditit dhe rritja e fleksibilitetit të normave të interesit, për depozitat në lekë, do të ndihmojë ndjeshëm në përmirësimin e shpërndarjes së burimeve financiare duke

ndikuar në rritjen ekonomike të vendit. Mungesa e tregut të parasë, portofoli i huave të këqija dhe niveli aktual i kostos së veprimtarisë të bankave tregtare krijon një nivel më të ulët të interesit mesatar për pranimet e reja të depozitave dhe një nivel të lartë të interesit mesatar për investimet e reja.

Përgatiti: Suzana Kodra

Ky material është përgatitur me të dhënat, që bankat e nivelit të dytë raportojnë në Bankën e Shqipërisë sipas metodave standarde ndërkombëtare për vlerësimin e intervalit mesatar. Saktësia e të dhënave varet nga cilësia e informacionit dhe Banka e Shqipërisë nuk mban përgjegjësi për mangësi në të dhënat e raportuara.